

„Bementek a templomba és meghúzták a harangot”

Laczkó Mihály: *Idegen földre siettem... Moldvai csángók Baranyában*. Budapest, Nap Kiadó, 2015.

1940-től a moldvai római katolikus közösséget a román hatóságok az állam biztonságát veszélyeztető tényezőnek tekintették. A világháború sodrában az idegennek tekintett katolikusokat (ti. a magyarokat, és persze a többi etnikumot is) törvényen kívülre helyezték, megfosztották állampolgári jogaitól (nem kaphattak állampolgársági igazolványt, nem vásárolhattak földet, nem rendelkeztek szavazati joggal stb.). Az etnikumokkal kapcsolatosan generált problémák kétség kívül magukra az érintettekre jelentettek igazán veszélyt. A magyar kisebbség ügyének a „megoldására” az állami hatóságok és az egyházi vezetők két „lehetőséget” ötlöttek ki és kínáltak fel. Egyfelől a nemzeti integrációt, azaz az államalkotó többséghez való teljes asszimilációt, amihez „tudományos” ideológiát is alkottak, nevezetesen a moldvai katolikusok, mint elszékelyesített románok eredetmitológiáját (Nicolae Iorga nyomán Iosif Petru M. Pal, később Dumitru M. Rădulescu). A mítosz sem az érintettek (moldvai magyarok) körében, sem pedig az akadémiai tudományosság szintjén nem váltott ki visszhangot, hívei és követői a '40-es, a '80-as években és napjainkban is az egyházi értelmiség köréből kerülnek ki. A hatóságok, különféle titkos felmérések útján nyert információkból tudomást szereztek arról is, hogy a moldvai katolikus falvak lakói körében erős a magyar öntudat és így szkeptikusak lettek az egyház azon ígéretével szemben, mely azt állította, hogy a mítosz „meghonosítása” rövid időlefordulása alatt zökken mentesen eltüntet a katolikusok kulturális, nyelvi és identitásbeli specifikumait. Ennél fogva, a hatalom képviselőinek egy része úgy vélte, a magyar etnikumnak vagy, ahogyan a korabeli forrásokban fogalmaztak: „az üszöknék, amit a katolikusok alkotnak” a román nemzetessel való eltüntetése érdekében egy másik stratégia alkotása szükségeltetik. Ez a terv pedig a hazatelepítésben öltött testet. A veszélyeztetettség érzése a moldvai katolikusokban is megfogant, kiváltta azt követően, hogy körükben is elterjedt annak a híre, hogy a tervek szerint oroszországi deportáció vár rájuk. Így a bukovinai székelyek hazatelepítésének a híre hallatán a moldvai magyarok egy része is útra kelt hazájába. 1939–43 között több mint ezer személy (pontos számuk ma sem tudható) hagyta el szülőfaluját. 1947-ben újabb tizenhárom lányi család érkezett Magyarországra. Köztük volt Laczkó Mihály családja is.

Az idegen földről, idegen földre való menekülés, az új hazában, idegen házban történő költözés történetét, történeteit beszéli el Laczkó Mihály legújabb könyve. A szerző 2004-ben kiadott *Észre sem vettük, magyarok lettünk. Moldvai csángómagyarok Magyarországon* című kötetében még az egykori szülőfalujából, Lábnyiból (Vlámnik, Vladnic) áttelepült családok és saját (nagy)családja történetét írja meg, rendkívül értékes fényképanyagot és néprajzi adatokat tartalmazó könyvében. A 2015-ben, a Nap Kiadó gondozásában megjelent *„Idegen földre siettem...” Moldvai csángók Baranyában* című kiadvány előbbi szerves folytatása, és a kiegészítése. A történetmondás folytatását nem csak a szerző ítélte indokoltnak. Az első kötetből kimaradt áttelepültek maguk is igényüket fogalmazták meg saját történetük meghallgatására és közlésére. A szerző tehát szinte felkérésnek tesz eleget, amikor rögzíti és közreadja azokat a történeteket, amelyek iránt a hivatásos történettudomány mindeddig nem tanúsított érdeklődést. A kiadvány a Magyarfaluból, Pusztinából, Klézséről, Lábnyikból és Lészpedről áttelepült csoportok néhány képviselőjével készített beszélgetéseket,

visszaemlékezések tartalmazza. A származási hely szerint csoportosított személyes történeteket az egyes településekre vonatkozó történeti adatok vezetik be. Ezeket az adatokat a szerző (voltaképpen) változtatás, átírás nélkül veszi át, idézi a szakirodalomból, a megfelelő hivatkozással.

A történetmozaikok arról a „kálváriáról” szólnak, amely Moldvától Székelyföldön és Bácskán át Baranyába vezetett, és amely két-három-négy háborúban töltött esztendőn át tartott. A visszaemlékezések által kiemelt és részletezett „stációk” egyedi, személyes emlékeket osztanak meg az olvasóval. Az emlékek, emlékké fozlott történetek érdekességét fokozza, hogy az eseményeket más-más életkorban megélt interjúalanyok a történetek más-más epizódjait rizték meg. A közös történetre visszaemlékezések tehát *másra*, és *másként* emlékeznek. Az emlékezetben rizött, szóbeliségben hordozott, traumatikus érzésként rögzült és a feledést is megtépázott valóság egykori eseményeit az elbeszélők újra és újra átfogalmazzák, és ettől a múlttal folytatott (belső) „párbeszéd” mintha válasz várnának, de legalábbis valamiféle békét – a jelenben. A visszaemlékezések és a szóbeli közléseket kiegészítő gazdag fotótár, az egynéhány történeti forrás nem csak a történeti események majdani rekonstruálásához nélkülözhetetlen forrástár. A kiadvány néprajzi szempontból is igen értékes, adatai sok szempontból hasznosíthatóak.

Némi ellentmondásosságot sugall a kötet címéül választott népdalsor („Idegen földre siettem”) és a könyv egészét átfogó, az adatközlők megfogalmazásában következetesen „hazatelepedés” fogalmának a használata, a kettő összeegyeztethetősége. Idegen földre vagy haza? – merül fel az olvasóban a kérdés. További ellentmondásosságot vélek felfedezni az áttelepültek motivációi között, miszerint a szülő föld elhagyását, a hazatelepedés kockázatos útját azért tették meg, hogy magyarként hagyhassák el az árnyékvilágot, hogy gyermekeik, unokáik, leszármazottaik magyarként élhessék életüket, és a közöttük a tudományos közbeszédben dogmaként ismételt megállapítás között, amit sajnálatos módon a kiadványt záró Utószó szerzője is idéz, hogy ti. a moldvai magyarok számára a „magyar nyelv használata sosem jelentett identifikációs tényezőt”. A kinyilatkoztatás erejű megállapítás legproblematisabb része nem a „sosem” szócska használata, ami önmagában is súlyos, hiszen a tények negligálását jelenti. A kérdésfelvetés maga helytelen és hamis, és erre éppen a Laczkó Mihály kötetében olvasható vallomások világítanak rá és szolgálnak bizonyítékkal.

A kiadvány a szerzővel készült interjúval nyit és az áttelepültek valamint a Népművészet Mestere című birtokosainak a névsorával zárul. Valamennyien történelmet írtak. És történelmi, persze szimbolikus esemény volt az is, hogy amikor a magyarfalusiak karácsony éjjelén elhagyták szülő falujukat a templom harangjai megkondultak. Élő embert a harang kongatásával nem szokás kísélni, egyedül az utolsó útjára indult halottat „siratják el” a harangok. Úgy tűnik, ezt a szokást egy esetben a történelem felülírta, és pedig akkor, amikor az útra kelők a háborús út végén egy új élet kezdetét látták, reméltek.

Iancu Laura